

Stanowisko organizacji pozarządowych Polski, Czech, Słowacji i Węgier, biorących udział w spotkaniu w ramach projektu „Proste i mądre strategie redukcji odpadów komunalnych w gminach krajów Wyszehradu“ w kwestii przestrzegania wymogów ramowej dyrektywy o odpadach (2008/98/WE) oraz dyrektywy w sprawie składowania odpadów (1999/31/WE)

Wymogi wynikające z europejskich dyrektyw odpadowych, stanowią istotny element rozwoju gospodarki odpadami w krajach Grupy Wyszehradzkiej. Niestety niektóre z tych krajów mają problemy ze spełnieniem tych wytycznych, co wynika przede wszystkim z niejednoznacznej metodologii określania podstawowych danych historycznych, koniecznych m.in. do prawidłowego obliczania objętości odpadów. W krajach, w których trudno o spełnienie wymogów europejskiego ustawodawstwa w zakresie gospodarki, ugrupowania polityczne i/lub lobbystyczne podejmują działania forsowania procedur i technologii, które dają złudne wrażenie szybkiego i łatwego wypełnienia ustalonych celów i tym samym pozornie szybkie rozwiązanie problemu. Przykładem jest tutaj zauważalny wzrost liczby planowanych nowych spalarni odpadów komunalnych, podczas gdy w krajach „starej Unii” zdecydowanie odchodzi się od tej technologii.

Dyrektywa Rady 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999r. w sprawie składowania odpadów (Dz. Urz. WE L 182 z 16.07.1999, str. 1, z późn. zm.)

Z artykułu 5 dyrektywa w sprawie składowania odpadów 1999/31/WE wynika konieczność redukcji odpadów biodegradowalnych kierowanych na składowisko, do poziomów: 75% do 2006 roku, 50% do 2009 r. i 35% do 2016 r., w porównaniu do ilości odpadów wyprodukowanych w 1995 roku. Czechy, Polska i Słowacja mają możliwość spełnienia wyżej wymienionych poziomów z odroczeniem o 4 lata. Wynika to, z przekraczającej 80% ilości składowanych stałych odpadów komunalnych, w tych krajach, w 1995 roku. Węgry nie ubiegały się o możliwość odroczenia. Ponadto istotny jest artykuł 6 tejże dyrektywy, z którego wynika wymóg przetworzenia odpadów, zanim zostaną skierowane na składowisko.

Porównanie realizacji wymogów wynikających z dyrektywy w sprawie składowania odpadów (1999/31/WE) w poszczególnych krajach grupy Wyszehradzkiej.

W **Czechach** określono, na podstawie danych historycznych, produkcję biodegradowalnych odpadów komunalnych (BOK) na poziomie 1 530 000 Mg w 1995 roku, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 148 kg/miesz./rok. W związku z prowadzoną w roku 1995 gospodarkę odpadami w oparciu o Ustawę o Odpadach (zawierającą zapisy dotyczące kompostowania przez gospodarstwa domowe i społeczności lokalne oraz nielegalnych składowisk odpadów), w powyższej wartości nie uwzględniono znacznej części odpadów zielonych. Szacowano, że w 2010 roku na składowiska trafić może 11 475 500 Mg biodegradowalnych odpadów komunalnych, wartość rzeczywista wyniosła znacznie mniej, bo „jedynie” 999 047 Mg, co oznacza, że osiągnięto wymagany dyrektywą poziom. W 2013 roku zakładano, że na składowiska trafi 765 000 Mg BOK, niestety większa ilość biodegradowalnych odpadów komunalnych została poddana w tym roku składowaniu – ok. 59% wielkości określonej dla roku 1995 (895 192 Mg). Spełnienie wymogu zakładanego na rok 2016 zdaje się być realny, co potwierdzają wyliczenia, wykonywane o analizę odpadów trafiających na składowisko w roku 2014. Ponadto warto zaznaczyć, że w Czechach ustalono, że od 2024 roku zabronione będzie dalsze składowanie zmieszanych odpadów komunalnych.

Na **Węgrzech** oszacowano, że produkcja biodegradowalnych odpadów komunalnych w roku 1995 kształtowała się na poziomie 2 340 000 Mg, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosi 234kg/miesz./rok. Warto zaznaczyć, że prawie 33% (765 000 Mg) tej wartości stanowił papier. Co ciekawe, rejestrację przepływów materiałowych wprowadzono na Węgrzech dopiero w 2004 r., dlatego też od tego roku istnieją miarodajne statystyki dotyczące odpadów. W roku 2006 i 2010 wynikające z dyrektywy poziomy odpadów biodegradowalnych trafiających na składowisko udało się ociągnąć. Szacuje się, że ilość składowanych BOK w 2016 roku nie może przekroczyć 820 000 Mg, aby zrealizować wymogi. Na dzień

dzisiejszy istnieje znaczne prawdopodobieństwo zrealizowania również tego celu (w 2014 ilość odpadów biodegradowalnych wynosi 747 000 Mg). Biodegradowalne odpady komunalne są na Węgrzech kompostowane. Niestety znaczny procent produkowanego kompostu jest niskiej jakości, ze względu na zawartość dużych ilości m.in. plastiku i metali ciężkich. Kompost ten jest przeważnie wykorzystywany do rekultywacji składowisk. W 1995 roku dane o produkcji odpadów biodegradowalnych uwzględniały papier, na chwilę obecną obejmują tylko odpady organiczne. W wyniku zmiany metodologii, Węgry przekraczają zadane cele. Niemniej warto zaznaczyć, że dane krajowe są nadal niejednoznaczne. Na chwilę obecną, nie planuje się zakazu składowania zmieszanych odpadów komunalnych. Co ciekawe, w związku z zamknięciem przed 2009 roku składowisk niespełniających wymogów prawnych UE, na terenie całego kraju funkcjonuje obecnie jedynie ok. 70 składowisk, co oznacza, że odpady muszą być transportowane na znaczne odległości.

W **Polsce** określono produkcję biodegradowalnych odpadów komunalnych w roku 1995 na poziomie 4 380 000 Mg, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca miasta wynosi 155kg/miesz./rok, a na mieszkańca wsi 47kg/miesz./rok. Wyliczenia te zostały wykonane w oparciu o dane dotyczące produkcji odpadów w poszczególnych obszarach (wiejskich i miejskich) oraz udział frakcji biodegradowalnej w zmieszanych odpadach komunalnych. Podobnie jak w Czechach, w Polsce nie uwzględniono w pełni odpadów zielonych, m.in. ze względu na indywidualne kompostowanie gospodarstw domowych głównie na terenach wiejskich. Niestety poziom odpadów biodegradowalnych trafiających na składowisko w 2013 roku nie został zrealizowany (przekroczono go o prawie 15%). Na chwilę obecną nie prognozuje się spełnienia wymogu dyrektywy w roku 2016. Ponadto nie planuje się zakończenia składowania zmieszanych odpadów komunalnych.

Na **Słowacji** określono produkcję biodegradowalnych odpadów komunalnych w roku 1995 na poziomie 695 000 Mg, co w przeliczeniu na jednego mieszkańca kraju wynosi 121 kg/miesz./rok. Wartość tą oszacowano z uwzględnieniem całości odpadów papieru makulaturowego i tektury (wynoszącego 238 000 Mg) oraz odpadów pochodzących z ogrodnictwa i gastronomii (ok. 457 000 Mg). Komisja Europejska zakwestionowała te wyliczenia i zaproponowała określenie produkcji BOK w 1995 r. na poziomie 944 000 Mg (174kg/miesz./rok). W wyniku tego wstępnie wyliczona wartość wzrosła o 249 000 Mg, co odpowiada 50% zmieszanych odpadów resztkowych. Szacunki Komisji Europejskiej nie obejmowały udziału w odpadach biodegradowalnych odpadów wielkogabarytowych oraz tekstyliów. Na Słowacji nie planuje się wprowadzenia całkowitego zakazu składowania zmieszanych odpadów komunalnych.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy (Dz. Urz. L 312 z 22.11.2008, str. 3 – 30)

Z zapisów zawartych w ramowej dyrektywie w sprawie odpadów 2008/98/WE wynika wymóg poddania recyklingowi 50% odpadów komunalnych. Innymi słowy, co najmniej 50% papieru, plastiku szkła i metalu zawartego w odpadach komunalnych musi zostać poddanych odzyskowi. Państwa członkowskie Unii Europejskiej miały możliwość wyboru jednego z 4 wariantów określania poziomu recyklingu:

1. recykling 50% papieru, plastiku, szkła i metalu pochodzących z odpadów z gospodarstw domowych
2. recykling 50% papieru, plastiku, szkła i metalu pochodzącego z odpadów komunalnych (w tym odpady pochodzące z handlu)
3. recykling 50% wszystkich odpadów z gospodarstw domowych
4. recykling 50% wszystkich odpadów komunalnych (w tym również tych pochodzących z handlu)

Wybór poszczególnych wariantów w krajach grupy Wyszehradzkiej.

Czechy zdecydowały się na wariant 1. tj. recykling 50% papieru, plastiku, szkła i metalu pochodzących z odpadów z gospodarstw domowych, z założeniem przejścia do wariantu 2 – czyli uwzględnienia również w recyklingu odpadów komunalnych w tym pochodzących z handlu.

Węgry i Polska realizują założenia wariantu 2. – recykling 50% papieru, plastiku, szkła i metalu pochodzącego z odpadów komunalnych (w tym odpady pochodzące z handlu)

Słowacja wybrała wariant 3, co oznacza, że prowadzony będzie recykling 50% wszystkich odpadów z gospodarstw domowych. W przyszłości zakłada się przyjęcie wariantu 4. – najbardziej rygorystycznego, w związku z nie rejestrowaniem odrębnie odpadów z gospodarstw domowych.

Wypowiedzi przedstawicieli organizacji pozarządowych odnośnie sytuacji w poszczególnych krajach

Czechy - Arnika, Toxics and Waste Programme

Arnika w sposób priorytetowy traktuje promowanie indywidualnego kompostowania w gospodarstwach domowych oraz wprowadzanie płatności motywacyjnych. Za odpady najlepsze dla środowiska uważa takie, które nie zostaną wyprodukowane. Ponadto organizacja zwraca uwagę na problematykę wyznaczenia poziomu produkcji biodegradowalnych odpadów komunalnych za rok 1995, kiedy to w statystykach nie uwzględniano odpadów zielonych. W wyniku tego, narzucono bardzo rygorystyczne warunki w zakresie gospodarki odpadami i przeszacowano możliwości dotyczące zmniejszenia oraz przekierowania strumieni odpadów trafiających na składowiska, w porównaniu z rokiem 1995.

Węgry – Humusz Szövetség

Humusz uważa za niezwykle istotny wprowadzony podatek składowiskowy. Zwraca uwagę, że ze względu na prowadzoną w kraju kampanię, mającą na celu ograniczenie kosztów ponoszonych przez społeczeństwo, firmy zajmujące się gospodarką odpadami nie mogły przerzucić dodatkowych kosztów na gospodarstwa domowe. Z tego powodu na Węgrzech nie jest realizowana zasada, zgodnie, z którą płacić powinien zanieczyszczający. Jednocześnie odstraszeni są inwestorzy zagraniczni i utrudnione jest realizowanie usług publicznych w zakresie gospodarki odpadami. Mimo, iż na Węgrzech funkcjonuje znaczne zaplecze techniczne oraz technologiczne do obróbki odpadów biodegradowalnych, nie jest ono w pełni wykorzystane. Organizacja zwraca również uwagę na stosunkowo niskie wymagania, dotyczące jakości produkowanego kompostu oraz kontrastujące z nimi surowe wymagania, w zakresie zdrowia publicznego, jeśli chodzi o gospodarkę odpadami kuchennymi. Najlepszym i najłatwiejszym sposobem poprawy stanu rzeczy byłaby obróbka odpadów biodegradowalnych w miejscu ich powstawania – kompostowanie indywidualne w gospodarstwach domowych oraz w społecznościach lokalnych. Podobnie jak na Słowacji tak i na Węgrzech istotne jest wprowadzenie takiej metodologii, która pozwoli uwzględnić odpady kompostowane indywidualnie w obliczeniach całościowych. W związku z tym, przygotowywane jest nowe rozporządzenie dotyczące odpadów podlegających biodegradacji. Jego głównym celem jest ustanowienie przepisów regulujących zbiórkę i przetwarzanie odpadów, jak również określenie parametrów końcowych odpadów przetworzonych. Projekt ten nie obejmuje jednak odpadów kuchennych.

Polska - Polski Klub Ekologiczny

Organizacja dostrzega problemy w zakresie wdrożenia zapisów dyrektywy składowiskowej na poziomie gmin. Ponadto zwraca uwagę na niedostateczny lub zero stopień motywacji finansowej jednostek samorządowych w zakresie gospodarki odpadami. W związku z zbyt niskimi różnicami w opłatach ponoszonych przez mieszkańców za odpady segregowane i zmieszane, stopień segregacji nadal nie jest zadowalający w wielu gminach. Wynika to z braku finansowej motywacji mieszkańców. Ponadto problematycznym jest egzekwowanie segregacji odpadów na osiedlach mieszkaniowych. Polski Klub Ekologiczny zauważa brak podejmowanych działań w zakresie edukacji ogółu społeczeństwa w tematyce prawidłowego prowadzenia gospodarki odpadami.

Słowacja – Przyjaciele Ziemi - Priatelia Zeme SPZ Košice

Przyjaciele Ziemi zgadzają się z obowiązującym na Słowacji szacunkiem wielkości produkcji odpadów biodegradowalnych oraz z podwyższeniem celów dotyczących recyklingu do poziomu 70%. Organizacja uważa, że podwyższony poziom jest osiągalny, jednakże konieczne jest stworzenie sprzyjających ku temu warunków dla mieszkańców kraju, m.in. odpowiednia liczba pojemników do selektywnej zbiórki odpadów. Jeśli chodzi o odpady podlegające biodegradacji, organizacja uważa, że konieczne należy uwzględnić ilość odpadów kompostowanych w gospodarstwach domowych, w ilości przekładającej się na spełnienie wymogów zawartych w dyrektywie składowiskowej.

Podsumowanie

Doświadczenia krajów Grupy Wyszehradzkiej pokazują ich zróżnicowane podejście w spełnianiu wymogów dyrektywy składowiskowej 1999/31/WE oraz zapisów ramowej dyrektywy odpadowej. Różnice te spowodowane są m.in. odmiennymi uwarunkowaniami administracyjnymi jak i brakiem jednolitej interpretacji pojęć oraz działań związanych z gospodarką odpadami. Odzwierciedla się to bezpośrednio w zróżnicowaniu poziomów produkcji biodegradowalnych odpadów komunalnych w roku 1995 oraz w podejściu do wykazywania zgodności z wymogami zawartymi w dyrektywach. W związku z niejasną metodyką obliczania odpadów biodegradowalnych, poddawanych obróbce w indywidualnych kompostowniach, nie da się ich uwzględnić w sposób miarodajny w końcowych wyliczeniach całościowych. Wynikaj z tego mniejsze wsparcie finansowe dla kompostowni indywidualnych, jak i bezproduktywny transport odpadów biodegradowalnych na znaczne odległości. Jest to problem szczególnie istotny w krajach Grupy Wyszehradzkiej, ze względu na długą tradycję prowadzenia kompostowania w gospodarstwach domowych i społecznościach lokalnych.

